

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ СПІЛКУВАННЯ НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ УЧНІВ 5 КЛАСІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Михайло ЯКОВЧУК, науковий співробітник, Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ

Компетентісне навчання іноземної мови у закладах загальної середньої освіти відбувається через застосування комунікативно – діяльнісного підходу під час роботи на уроці. І для того, щоб досягти максимального результату, вчитель повинен вміти доцільно дібрати форми та методи роботи, створити цікаву атмосферу, де б учні хотіли й не боялися говорити. Підґрунтям для його успішного упровадження, серед іншого, є ефективні інноваційні технології, котрі здатні забезпечувати індивідуальні можливості кожного учня, сприяти формуванню його творчого мислення, розвитку самостійної діяльності з оволодіння досвідом здобувати освіту впродовж життя згідно із власними потребами [1]. Найбільш повною мірою виконання комунікативних завдань проявляється у процесі вирішення навчальних мовленнєвих ситуацій, змістом яких передбачається монологічне, діалогічне спілкування різних учасників навчального процесу у межах програмової тематики, а також під час проведення рольових тематичних ігор та проектної роботи.

Зміст навчально-мовленнєвої ситуації формулюється у завданні, де зазвичай вказуються а) мета діяльності; б) обставини, в яких вона виконується; в) об'єкт, який підлягає обговорюванню; г) суб'єкт, який бере участь в обговорюванні. Якщо метою ситуації передбачається спілкування в межах кількох тем або ж завдання сформульовано дещо узагальнено, то доцільно його конкретизувати мовленнєвими опорами у вигляді плану, запитань тощо. Саме така форма презентації змісту ситуації широко використовується у більшості шкільних підручниках іноземних мов.

У мовленнєвих ситуаціях, які ми розглядаємо як творчі комунікативні завдання, моделюється зміст висловлювань і створюються умови, які залучають учнів у процес спілкування, мотивуючи їхні дії. Для наближення до життя створюваних на уроці ситуацій необхідно добирати такі з них, які відбуваються в повсякденному житті учнів, є зрозумілими для них у межах програмової тематики для 5 класу і не вимагають додаткових пояснень. Для розуміння зазначеного наведемо приклади комунікативних завдань для формування в учнів здатності до ситуаційного іншомовного спілкування, які ми розробили, відповідно

до компетентісного підходу, тематики й вимог навчальної програми для 5-х класів. Розроблені вправи та завдання орієнтовані на розвиток десяти ключових компетентностей учнів, про які мовиться у чинній модельній програмі [2]. Вони не тільки сприяють розвитку спілкування у межах певних компетентностей, але й дають можливість проаналізувати рівень володіння відповідними мовленнєвими вміннями і навичками учнів.

Наведемо приклади мовленнєвих ситуацій, котрі, на наш погляд, доцільно використовувати на уроках німецької мови у 5-х класах.

Монологічне мовлення

Im Chat kommunizierst du mit deinen ausländischen Freunden über die Reise / den Ausflug in den Ferien, die / der dich am meisten beeindruckt hat:

- *wohin und mit wem bist du gefahren;*
- *ob das Wetter erfolgreich war;*
- *was und warum hat dir gefallen?*
- *welche kulturhistorischen Stätten hast du zum ersten Mal entdeckt?*

Deine ausländischen Freunde interessieren sich dafür, wie dein Tag vergeht. Erzähl über deinen Tagesablauf.

Dein ausländischer Freund / deine ausländische Freundin lebt im Land mit einem warmen Klima, das sich sehr von unserem Klima unterscheidet. Er/sie interessiert sich für das Wetter in unserem Land zu verschiedenen Jahreszeiten und dafür, welche Kleidung man zu diesen Jahreszeiten trägt. Erzähl ihm / ihr davon.

Am Abend rief dich dein ausländischer Freund / deine ausländische Freundin an und fragte, wie dein Tag vergangen ist. Erzähl ihm / ihr:

- *welche Stunden hattest du heute in der Schule;*
- *was hast du im Unterricht gemacht;*
- *Was hast du heute erlebt?*

In dieser Woche haben Sie in einem Kindercafé den Geburtstag Ihres Mitschülers / Ihrer Mitschülerin gefeiert. Erzählen Sie von dieser Geburtstagsfeier:

- *Wann ist sein / ihr Geburtstag?*
- *Wie alt ist er / sie?*
- *Beschreiben Sie das Innere des Cafés.*
- *Erzählen Sie, womit man sie bewirtet hat.*
- *Hat Ihnen die Geburtstagsfeier und die Gerichte gefallen?*

Vor Kurzem waren Sie mit Ihren Eltern in einem Bekleidungsgeschäft. Erzählen Sie:

- Welche Kleidung haben Sie gekauft?
- Welche Farbe hat sie?
- Wie viel kostet sie?

Dein ausländischer Freund / deine ausländische Freundin interessiert sich für deine Lieblingsgerichte. Sprich zu den folgenden Punkten:

• Welche Gerichte magst du am liebsten und warum?

- Welche Zutaten werden für sie benötigt?

Du kommunizierst im Internet mit deinem ausländischen Freund / deiner ausländischen Freundin. Sie interessieren sich dafür, wie du deine Freizeit außerhalb der Schule / am Wochenende / in den Ferien verbringst. Erzähl ihnen davon.

Die Sommer-/Winterferien sind schon vorbei. Erzähl, wie du sie verbracht hast:

- Was hast du gemacht?
- Wo warst du?
- Was und warum hat dir in diesen Ferien am besten gefallen?

Deine ausländischen Freunde interessieren sich für die Stadt / das Dorf, in der / dem du wohnst. Erzähl ihnen:

- wie sie / es heißt;
- wo sie / es liegt;
- über ihre / seine kulturellen (historischen) Sehenswürdigkeiten;
- über ihre / seine Bevölkerung;
- Welche Sehenswürdigkeiten / Plätze besuchst du am häufigsten und warum?

Ситуації, наближені до життєвих, добираються і для побудови діалогів/полілогів. Діалогова форма мовленнєвої взаємодії є характерним прикладом інтерактивної технології навчання іншомовного спілкування. Наведемо приклади:

Bei der Kommunikation mit ausländischen Gesprächspartnern möchtet ihr gerne über eure Familien erfahren. Geht dabei auf die folgenden Punkte ein:

- Familienmitglieder, deren Namen und Alter;
- Berufe der Eltern;
- Geschwister;
- Großeltern;
- Wohnort.

Du telefonierst (chattest) mit deinem ausländischen Freund / deiner ausländischen Freundin. Sprecht über eure besten Freunde. Geht dabei auf die folgenden Punkte ein:

- eure Namen;
- euer Alter;
- euer Wohnort;
- eure Hobbys und Interessen;
- eure Familien.

Du kommunizierst im Internet mit deinem ausländischen Freund / deiner ausländischen Freundin über eure Winter-/Sommerferien. Sprecht zu den folgenden Punkten und erfahrt:

- wo und mit wem habt ihr euch erholt;
- welche Sehenswürdigkeiten habt ihr besichtigt;
- was hat euch meisten beeindruckt und warum.

Презентуємо список мовленнєвих ситуацій, котрі за вище представленими зразками можна долучати до процесу навчання у 5 класі.

Dein ausländischer Freund / deine ausländische Freundin hat vor, die Ukraine in den Winter-/Sommerferien zu besuchen, deshalb möchte er über das typische Wetter zu dieser Zeit erfahren und welche Kleidung er anziehen soll. Sprecht miteinander.

Dein ausländischer Freund / deine ausländische Freundin hat vor, die Ukraine zu besuchen. Er / sie interessiert sich für sehenswerte Orte in der Ukraine. Was würdest du ihm / ihr raten und warum?

Du sprichst mit deinem ausländischen Freund / deiner ausländischen Freundin über die beliebtesten Feste und Feiertage, die in beiden Ländern gefeiert werden. Welche Feste gefallen euch und warum?

Sprich mit deinem ausländischen Freund / deiner ausländischen Freundin darüber, was ihr im Fremdsprachenunterricht lernt und welche Lernaktivitäten euch am besten gefallen und warum.

Sprich mit deinem ausländischen Freund / deiner ausländischen Freundin darüber, welche typischen Gerichte in euren Ländern serviert werden, welche ihr mögt und warum ihr sie am liebsten mögt.

Du unternimmst eine Touristenreise ins Land, dessen Sprache du beherrschst. Du bist fremd in der Stadt und weiß nicht, wie man zu einer bestimmten Einrichtung (Museum, Ausstellung, anderes Objekt) kommt. Sprich mit einem Passanten und erfahrt:

- wo (Straße) befindet sich diese Einrichtung;
- mit welchem Verkehrsmittel kann man diese Einrichtung erreichen;
- ob du umsteigen solltest;
- an welcher Haltestelle musst du aussteigen;
- was kostet die Fahrkarte.

Sprich mit deinem ausländischen Freund / deiner ausländischen Freundin über die typische Kleidung, die eure FreundInnen / MitschülerInnen normalerweise zu verschiedenen Jahreszeiten tragen. Erfahrt, welche Kleidung ihr tragt.

До змісту ситуацій, модельованих на уроках, доцільно долучити мовленнєві зразки (фрази, слова, розмовні вирази, ідіоми, фразеологізми, вигук), типові для німецькомовного населення. Учні повинні уміти ставити різні види питань. Учнім необхідно засвоїти мовний матеріал, який знадобиться їм для висловлення своєї думки. Серед них мовленнєві зразки, за допомогою яких можна висловити прохання, твердження, згоду, незгоду, висловити свою думку, дати пораду, щось запропонувати і т. п. Наприклад, під час вивчення тем «**Ich, meine Familie, meine Freunde**», «**Erholung und Freizeit**», «**Kleidung**», «**Reise**» учні можуть долучитися до розмови, використовуючи такі фрази:

- *Es freut mich, Sie kennenzulernen! Ich möchte mich kurz vorstellen!*

- *Natürlich! Verstanden!*
- *Umgekehrt! Aber du irrst dich!*
- *Es ist schwer zu sagen. Vielleicht..*
- *Entschuldigung? Könnten Sie das bitte wiederholen?*
- *Ich meine (denke, glaube, hoffe ich bin sicher ...)*
- *Verstehen Sie, seien Sie bitte aufmerksam...*
- *Darf ich eine Frage stellen? Darf ich Sie fragen?*
- *Herzlich willkommen. Kein Problem.*
- *Entschuldigung. Verzeihung. Macht nichts..*
- *Super! Klasse! Toll! Wunderbar! Großartig!*

Одним із ефективних способів роботи серед ситуаційних вправ є використання дидактичної гри. Вона сприяє підвищенню в учнів мотивації до вивчення іноземної мови, дозволяє враховувати вікові особливості учнів, їхні інтереси та схильності, сферу їхньої діяльності, моделюючи ситуації реального спілкування. Дидактична гра – це своєрідна ситуація, що багаторазово повторюється і щоразу у новому варіанті. Учні пропонуються ситуації, що визначають соціально-комунікативну роль учасників, формуючи при цьому одразу декілька компетентностей. Учні повинні змоделювати ситуацію, виконуючи її ролі, передбачені її змістом.

Наведемо приклади дидактичної гри:

Сіє мусяен Фрагебюген міт Апагабен Іһрер Гешвістерна аусфюллен. Фюллен Сіє дієє Фрагебюген аус у берічтен Сіє убер ден Інаһт.

Ан еінем аусландаішен Флуһафен һелфен Сіє Фаміліанангеһоріген беім Аусфюллен фон Золлантраген. Фюллен Сіє сіє аус у melden Сіє deren Інаһт.

Сіє бефінден січ Ін еінем Беклеідунгсгеішфт. Вahlen Сіє зузаммен міт Фаміліанмітліедерн е Клеідунг (für Winter, Sommer). Sprechen Сіє міт dem Verkäufer (der Verkäuferin) у Іһрен Фаміліанмітліедерн:

- *Stimmen Sie (oder nicht) den Vorschlägen Ihrer Familienmitglieder / der Verkaufsberater zu;*
- *Begründen Sie Ihre Wahl.*

Du befindest dich Ін еінем Беклеідунгсгеішфт. Sprich міт dem Verkäufer (der Verkäuferin) убер Folgendes:

- *Was willst du kaufen;*
- *Deine Vorlieben;*
- *Größe / Farbe, an der du interessiert bist;*
- *präzisiert, ob es andere Farben / Größen gibt;*
- *Lage der Umkleidekabine;*
- *der Preis der Ware, die du kaufen möchtest;*

Du bist am Vorabend des Feiertags. Diskutier міт deinen Freunden убер ден Plan der Durchführung dieses Festes. Geht dabei аф діє folgenden Punkte еіп:

- *Veranstaltung;*
- *Gestaltung;*
- *Verantwortlichkeit.*

Діє Winter-/Sommerferien kommen bald. Stellen Сіє січ vor, Сіє kommunizieren online міт Іһрен аусландаішен Freunden. Besprechen Сіє Іһре Pläne für дієє Ferien: Informieren Сіє січ убер діє Pläne Іһрер Freunde у erzählen Сіє фон Іһрен Plänen für kommende Ferien.

Проектна робота, як одна з педагогічних технологій, яка сприяє розвитку активного самостійного мислення школярів і орієнтує їх на спільну дослідницьку роботу. У навчанні іноземних мов її доцільно розглядати як моделювання соціальної та комунікативної взаємодії учнів у малих групах. Вона сприяє реалізації компетентнісного підходу. Використовуючи метод проектів, учитель пропонує учням висловити свої думки, почуття, активно включитися в навчальну діяльність та розвивати пошуково-дослідницькі уміння. Особливість використання методу проектів у процесі навчання іноземних мов визначається тим, що весь процес діяльності має супроводжуватися спілкуванням учасників групи між собою, а також учителя з учнями винятково іноземною мовою. Наведемо приклади завдань-проектів:

Erstellt den „Stammbaum“ und macht Kommentare zu:

- Familienmitglieder;
- Alter;
- Beruf;
- Vorlieben.

Erstellt eine informative Fotocollage eurer Freunde und erzählt von ihnen. Geht dabei аф діє folgenden Punkte еіп:

- Namen;
- Alter;
- Wohnort;
- Studium;
- Hobbys und Interessen.

Erstellt und präsentiert eine informative Collage mit Bildern / Fotos von Speisen und kommentiert die Speisekarten mit typischen Speisen zum Frühstück, Mittag- und Abendessen.

Erstellt und präsentiert eine informative (individuelle / kollektive) Collage eurer Winter- / Sommerferien. Macht Kommentare zum Inhalt.

Erstellt und präsentiert eine informative und inhaltsreiche Collage historischer und kultureller Stätten eures Ortes / Landkreises, die es sich eurer Meinung nach euren Gästen, Freunden und Ausländern zu besuchen lohnt. Macht Kommentare zum Inhalt und begründet eure Meinung.

Erstellt einen Reiseplan in eurer Stadt / eurem Dorf, den Sie verwenden würden, um eure ausländischen Gäste bei den Führungen zu begleiten. Erklärt, warum ihr den von euch vorgeschlagenen Weg gewählt habt, informiert über die Objekte bzw. Einrichtungen bei den Führungen und gebt kurze Informationen darüber.

Erstellt und präsentiert einen Stundenplan für einen bestimmten Tag und erzählt davon. Informiert über eure Lieblingsfächer und Aktivitäten im Unterricht.

Präsentiert die Karte der Ukraine und erzählt von ihrer geografischen Lage, präsentiert allgemeine Informationen darüber (große Städte,

Flüsse, Seen, Berge, darunter ihre historischen und kulturellen Sehenswürdigkeiten).

Präsentiert eine Karte des Landes, dessen Sprache Sie lernen, erzählt von seiner geografischen Lage und stellt allgemeine Informationen darüber vor.

Створенню реальних мовленнєвих ситуацій, сприяють також відео та аудіо матеріали, що використовуються під час уроків. Учні віртуально потрапляють до країни мови, що вивчається, мають можливість почути носіїв мови та отримати нову інформацію про цю країну. Наприклад, під час вивчення теми «**Großstädte der Ukraine**», після перегляду відео доцільно запропонувати учням побувати у ролі агентів турбіро, створити рекламний проспект для туристів, де вони називають українські міста та коротко описують їх пам'ятки. Учні об'єднуються та працюють у групах, а потім репрезентують один одному свої міні-проекти.

Зміст презентованих ситуацій передбачає виконання учнями навчальних комунікативних дій, що узгоджуються з певними компетентностями, формування яких за програмовою тематикою спілкування може здійснюватися в 5-х класах. У процесі іншомовного спілкування в межах цих ситуацій учні активізують мовні засоби, характерні для певної ключової компетентності, та удосконалюють власний досвід комунікації в межах предметних компетентностей, адаптуючись у такий спосіб до реальних умов мовленнєвої взаємодії. Тому для вчителя важливо добирати такі ситуації, які з одного боку повинні відповідати віковим особливостям учнів, їхнім інтересам та уподобанням, а з іншого, забезпечувати, реалізацію вимог програми та сприяти формуванню ключових компетентностей.

Отже, для створення навчально-мовленнєвих ситуацій можна виділити такі етапи:

1. В першу чергу, необхідно поставити перед собою (тобто вчителем) мету – створити навчально-мовленнєву ситуацію на уроці;

2. Врахувати інтереси і бажання учнів (можливе проведення анкетування або опитування учнів);

3. Визначити тему (підтему) ситуаційного завдання, можна разом з учнями;

4. Дібрати необхідний мовний матеріал для учнів в межах даної теми (підтеми);

5. Дібрати наочні засоби для створення ситуації спілкування (малюнки, тексти, аудіозаписи, відеозаписи, інтернет-ресурси тощо);

6. Поставити перед учнями комунікативне завдання (пояснити, що від них вимагається і до якого результату їм необхідно прийти);

7. Створення (реалізація) змісту навчально-мовленнєвої ситуації;

8. Рефлексія (обговорення, осмислення результатів роботи: чи вдалося учням разом з учителем досягти поставленого комунікативного завдання і чи допомогли їм при цьому створені умови та наявні необхідні засоби).

Формулюючи навчально-мовленнєві ситуації, доцільно враховувати такі чинники:

- мовленнєва ситуація має бути зрозуміла та цікава учню;

- мовленнєва ситуація має бути максимально наближена до реальної ситуації спілкування та пов'язана з особистістю та життям учня;

- необхідно враховувати вікові особливості учнів, рівень їхніх знань, навичок та вмій;

- ставити комунікативні завдання та як опору використовувати мовленнєві кліше, за допомогою яких можна висловити прохання, твердження, згоду, незгоду, висловити свою думку, дати пораду.

- створювати сприятливі психологічні та навчальні умови, атмосферу співробітництва.

За таких умов результат має бути успішним, якщо учень відповідно до своїх вікових особливостей, навчального та життєвого досвіду усвідомлює проблему спілкування й володіє мовними засобами для висловлення власних думок і розуміння висловлень співрозмовників.

Отже, мовленнєві ситуації, в яких учні опиняються, спонукають їх до висловлення, викликають потребу в спілкуванні. Виконуючи ситуаційні завдання, аналізуючи мовну ситуацію, здобувачі освіти можуть самостійно оволодівати новими знаннями та навичками з культури спілкування й набувати комунікативних умінь. Мовленнєві ситуації дають змогу наблизити навчання до природних умов спілкування в конкретних життєвих ситуаціях, формують уміння орієнтуватися в них, добирати мовні засоби, що відповідають особливостям мовленнєвої ситуації (навіщо, кому, в яких умовах і що має бути сказано). Тому, особливу увагу учнів слід спрямовувати на дотримання всіх компонентів мовленнєвої ситуації, які визначають стиль, тип і жанр мовлення: обсяг, тема і основна думка висловлювання, мета і місце спілкування, адресат мовлення тощо. А авторам підручників слід частіше і доцільніше застосовувати у змісті підручників інтерактивні технології, які характерні іншомовній комунікативній діяльності. Доцільно також уніфікувати в кожному тематичному розділі підручників кількісний і якісний склад вправ і завдань для оволодіння змістом навчання іншомовної комунікації у процесі компетентісно орієнтованого навчання та здійснювати дидактично доцільний добір ситуаційних завдань, які використовуються для формування іншомовної комунікативної компетентності учнів 5 класів.

Список використаних джерел

1. Лінгводидактичні засади навчання іноземної мови учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів: навчально-методичний посібник / В. Г. Редько, Т. К. Полонська, Н. П. Басай [та ін.]; за наук. ред. В. Г. Редька. Київ: Педагогічна думка, 2013. 260 с.

2. Модельна навчальна програма «Іноземна мова. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. І. М. Зимомря, В. А. Мойсюк, М. С. Трифан, І. К. Унгуран, М. В. Яковчук).